

Krachtig Thuis:

Ervaringen en inzichten van en met naasten van gedetineerden

Door Diede Scheurwater (MA) en Roselyne van der Heul (MA)

Exodus Zuid-Holland, April 2020

Inhoudsopgave

Krachtig Thuis:	1
1. Inleiding.....	3
2. De gedachten achter Krachtig Thuis	4
3. De inzichten uit de literatuur	5
3.1 Partners van gedetineerden	6
3.2 Kinderen van gedetineerden:	6
3.3 Ouders van gedetineerden	7
3.4 Middel of mensenrecht?.....	8
4. De praktijk.....	8
4.1 Inzichten uit een online platform	8
4.2 Inzichten uit de project casuïstiek	9
Casus 1: Hoe Mirjam weer grip kreeg.....	10
Casus 2: Hoe Michael anders naar zijn vader leerde kijken.....	12
Casus 3: Hoe Caroline's kinderen de band met hun vader behielden.....	14
Casus 4: Hoe Rebecca weer hoop kreeg	16
Casus 5: Hoe (en waarom) Ria en Koos hun zoon lieten opsluiten	18
Casus 6. Hoe Johanna weer rust kreeg	19
5. Conclusies	20
5.1 Blik vooruit:	21
6. Dankwoord.....	22

1. Inleiding

De potentie van het investeren in de kracht van het thuisfront van (ex-)gedetineerden blijft in de wereld van zorg en veiligheid al lange tijd onderbelicht. Terwijl er al sinds 1965 het nodige onderzoek verschijnt waarin het belang van steun voor deze groep wordt onderbouwd en onderstreept¹, lijken we als samenleving in de praktijk nog niet voldoende uit de voeten te kunnen met het in kaart krijgen van de relevante vraag en het organiseren van effectief aanbod.

Dit betekent gelukkig niet dat er de afgelopen decennia werd stilgezeten door betrokken partijen. Binnen Exodus hebben we bijvoorbeeld al lange tijd veel aandacht voor de belangen van kinderen van gedetineerden en voor het belang van ouderschap tijdens en na detentie. Exodus organiseerde vorig jaar het eerste herfstkamp voor kinderen met een ouder in detentie, is medeoprichter van het expertisecentrum K.I.N.D., biedt al jarenlang de training *Mijn Kind & Ik* in de PI's en coördineert veel van het vrijwilligerswerk binnen het Ouders, Kinderen, Detentie programma. Ook in de begeleiding van onze ex-gedetioneerde deelnemers hebben we uiteraard regelmatig contact met relevante gezinsleden, met name wanneer dat van direct belang is voor een succesvol traject van onze cliënt. Familierelaties spelen van oudsher een belangrijke rol in onze trajecten en het systemische begeleidingsaanbod binnen Exodus groeit gestaag.

Ook andere organisaties ondernemen initiatieven richting familieleden van mensen die een straf opgelegd hebben gekregen: Stichting FIER werkt onder het programma Kwaliteit Forensische Zorg aan een handreiking gezinsbenadering in de forensische zorg, Stichting MIND weekt onder Koers en Kansen aan een project over naasten-en familiebeleid in de klinische forensische zorg, vrijwilligers van Gevangenzorg bieden al jaren een luisterend oor aan familieleden van gedetineerden en de Facebookgroep Achterblijvers na Detentie biedt mogelijkheden tot onderling contact, informatie-uitwisseling en steun door en voor deze achterblijvers. Het lectoraat Transmuraal Herstelgerecht Werken van Avans hogeschool onderzoekt samen met PI's, gemeenten, reclassering en Exodus hoe de belangen en behoeften van kinderen van verdachten en veroordeelden nog meer aandacht kunnen krijgen in het sociaal domein en de sanctie-uitvoering. Ook bij DJI staat het concept gezinsbenadering op de kaart en in diverse PI's wordt hier ook al veel werk van gemaakt.

Toch concluderen we uit de ervaringen van onze vrijwilligers en professionals in de gevangenis, en van ex-gedetioneerde deelnemers in ons Exodusprogramma zelf, dat er meer nodig is. Deze ervaringsdeskundigen en betrokkenen maakten ons de afgelopen jaren namelijk steeds weer deelgenoot van de zorgen die (ex-)gedetineerden hebben over hun kinderen, partner of ouders. Onze aanwezigheid in de binnenwereld van de PI en de buitenwereld van gemeentes, wijken en gezinnen, gaf ons ingangen die voor casemanagers in de PI en zorgorganisaties buiten het veiligheidsdomein vaak niet toegankelijk waren.

We droomden ervan de kracht van onze Exodusmethodiek Jouw Kracht uit te kunnen breiden van onze (ex-)gedetioneerde deelnemers naar ook hun naasten. Om ook hen meer in hun kracht te zetten en dan bij voorkeur terwijl hun familielid nog vastzat. Het project Krachtig Thuis, mede mogelijk gemaakt door het justitieprogramma Koers&Kansen en fonds KNR/PIN, bood ons de kans die we nodig hadden voor een eerste stap. Om beter in kaart te krijgen waaraan deze thuisfronten behoefte hebben, of en hoe we hen hierbij kunnen helpen en hoe we bruggen konden bouwen tussen bestaand hulpaanbod en de

¹ zie hoofdstuk 3 voor een overzicht

behoeften bij gezinnen van (ex-)gedetineerden. Om zo de kracht van deze thuisfronten te vergroten en bij te dragen aan sterkere mensen voor een veiliger en meer inclusieve samenleving.

2. De gedachten achter Krachtig Thuis

Zelfredzaamheid is al geruime tijd een populaire beleidsterm. Het is tegelijkertijd ook een vrij holle term, omdat in de praktijk vrijwel niemand zelfredzaam is.² Wel zitten er grote verschillen in de hoeveelheid steun die mensen vanuit hun directe omgeving kunnen verwachten. Mensen die in detentie terecht komen, ervoeren vaak (om een diversiteit aan redenen) ook voorafgaande aan hun delict al weinig steun uit hun sociale omgeving. De kans dat iemand na detentie dan 'vanzelf' terecht komt in een stabiel en versterkend netwerk, is dan natuurlijk erg klein.

Wetenschap en praktijk zijn het erover eens dat een krachtig pro sociaal netwerk een belangrijke factor kan vormen in het voorkómen van recidive en het scheppen van perspectief. Het is dan ook geen toeval dat deze factor onder diverse noemers ('relaties met partner, gezin en familie', 'beïnvloeding door beschermende netwerkleden', 'familie/partner') onderdeel is van alle gangbare risico-inventarisatie instrumenten die in de wereld van zorg en veiligheid gebruikt worden (zoals de RISC, de HKT en de FARE).

Ondanks de brede erkenning van het belang van een pro sociaal netwerk krijgt de rol van het netwerk van een gedetineerde in de praktijk van onder andere gedragsinterventies en toezicht weinig aandacht. Een van de redenen hiervoor lijkt volgens onderzoek uit 2012 te zijn dat het ook gewoon erg complex is om het netwerk te betrekken, voor zover er überhaupt al sprake is van een steunend netwerk in iemands leven.³ En hoewel de gezinsbenadering in de PI's en de forensische zorg geleidelijk aan meer aandacht krijgt, blijft het in de wereld van sanctie uitvoering, behandeling en toezicht lastig (en wellicht ook onlogisch?) om echt iets te willen en kunnen betekenen voor familieleden.

Voor de wereld van de reguliere maatschappelijke zorg en ondersteuning lijkt het juist weer erg ingewikkeld om de wereld van detentie te begrijpen en te doorgronden en om de familieleden die lijden onder de consequenties van iemands detentie, op tijd te bereiken en de ondersteunen in hun hulpvraag. Als je niet al regelmatig in een PI komt, wandel je er immers niet zomaar even naar binnen om met het gedetineerde gezinslid of zijn of haar casemanager e.e.a. af te stemmen.

Dat het ingewikkeld was konden wij ons dus ook van te voren heel goed voorstellen. Maar we wisten ook dat we vanuit Exodus via onze vrijwilligers, medewerkers in de PI en de vertrouwensband met deelnemers, routes konden ontdekken die nu nog niet of nauwelijks benut worden. En we geloofden erin dat deze routes de moeite van het bewandelen waard zouden zijn. Want juist tijdens detentie heeft het directe sociale netwerk het vaak extra moeilijk. Door al in die fase van detentie te investeren in de

²Maxim Februari verwoorde dit op 20 februari 2018 mooi in zijn NRC column "De zelfredamze mens krijgt van alle kanten hulp" (*'I am the king of the world'*, zegt een van de gedetineerden met machteloze agressie. Het moet hem uiteraard door het bejegeningbeleid meteen worden afgeleerd, zoveel praatjes. Maar ik dacht even aan alle koningen in de luxueuzere delen van de samenleving daarbuiten. De profeten van de zelfredzaamheid met hun stafondersteuning en hun serviceproviders en hun mannetjes. Zijn juist die hooggeletterden misschien niet zo geweldig zelfredzaam als ze zelf denken?)

³ T.F.C. Fischer, W.J.M. Captein en B.W.C. Zwirs (2012), *Gedragsinterventies voor volwassen justitiabelen. Stand van zaken mogelijkheden voor innovatie* p.141-143

kracht van de thuisbasis, neemt de kans toe dat die straks bij terugkeer van iemand uit de gevangenis een steunende en/of stabiliserende rol kan spelen.

Maar meer nog dan een factor in de effectieve resocialisatie van hun partner, ouder of kind, zijn deze mensen in bepaalde opzichten ook slachtoffer van het delict dat hun familielid in detentie deed belanden. Soms, in gevallen van huiselijk geweld, in heel directe zin. Maar vaker in indirecte zin, omdat zij lijden onder de sociaaleconomische en psychologische consequenties van het delict en de daaropvolgende straf. Een straf die zij niet verdiend hebben maar wel mede dragen. Dat is het tweede argument waarom we met Krachtig Thuis onze blik willen verbreden van (ex-)gedetineerde naar het bredere familiesysteem waarin deze persoon thuishoort en terugkeert.

3. De inzichten uit de literatuur

In 1965 was Pauline Morris een van de eersten die op basis van onderzoek aandacht vroeg voor de ervaringen van partners van gedetineerden.⁴ Sindsdien zijn er in diverse landen nog veel meer studies verschenen.⁵ Niet alleen over de rol en ervaringen van partners maar ook die van andere familieleden, zoals kinderen, ouders, broers/zussen en grootouders. De bevindingen van veel van deze studies door de tijd heen tonen belangrijke overeenkomsten: familieleden worstelen met het gebrek aan informatie, gebrek aan ondersteuning, financiële problemen en angst voor stigmatisering die ook al door Morris werden aangekaart.

Daarnaast worden ook mogelijke positieve effecten beschreven, bijvoorbeeld wanneer in een situatie van huiselijk geweld de dader of een van de daders door detentie uit het systeem wordt gehaald of wanneer de zorg voor de kinderen wegens de detentie wordt overgedragen naar een meer geschikte opvoeder. Toch is het algemene beeld wat betreft de consequenties van detentie van een familielid voornamelijk negatief.

⁴ P. Morris (1965) *Prisoners and their families*

⁵ Het gaat om de volgende artikelen:

- S.C. Cobean & P.W. Power (1978) The role of the family in the rehabilitation of the offender *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 22: 29-39
- J. Ditchfield (1994) 'Family ties and recidivism' (Home Office Research Bulletin No, 36) Londen: Home Office
- H. Codd (1998) "'Prisoners' families: the 'forgotten victims'" in *Probation Journal* 45 148-54
- Naser & La Vigne (2006) "Family Support in the Prisoner Reentry Process: Expectations and Realities" *Journal of Offender Rehabilitation* 43: 93-106
- R. Condry & P.S. Smith (2018) *Prisons, punishment and the family: towards a new sociology of punishment* Oxford, UK

3.1 Partners van gedetineerden

De meest recente en tevens meest uitgebreide wetenschappelijke studie naar de Nederlandse situatie voor partners van gedetineerden betreft een promotieonderzoek van Susanne van 't Hoff – de Goede.⁶ Voor dit onderzoek, dat deel uitmaakt van het Prison Project⁷ heeft de onderzoekster een groot aantal partners van gedetineerden benaderd. Aan de hand van vragenlijsten deelden zij onder andere informatie over de gevolgen van de detentie van hun partner voor hun sociale omgeving, financiële situatie, welzijn, relatie, thuissituatie, alcohol- en drugsgebruik, lichamelijke en psychische gezondheid en opvoeding van hun kinderen. Omdat de studie plaatsvond zes en twaalf maanden na de start van detentie en onafhankelijk van de detentieduur, konden partners van gedetineerden deelnemen als de partner op dat moment nog vast zat of alweer vrij wa. Ze konden ook meedoen als de relatie inmiddels beëindigd was.

Het onderzoek laat zien dat de meeste partners van gedetineerden negatieve reacties ervaren over de detentie en het delict dat de partner heeft gepleegd. Zes en twaalf maanden na de start van de detentie ervaren zij het vaakst negatieve reacties van respectievelijk hun burens en hun eigen familie en het minst vaak van vrienden en schoonfamilie. Deze negatieve reacties hebben effect op de sociale relaties van de partners. Deze relaties nemen af naarmate men meer negatieve reacties ervaart.

Het onderzoek gaat ook in op de ontwikkelingen in het welzijn van partners van gedetineerden. Er werd hierbij gekeken naar subjectief welzijn en tevredenheid met het leven. Het onderzoek laat zien dat er gemiddeld een afname in welzijn wordt aangegeven door de partners. Ontwikkelingen in de financiële situatie bleken hierin een belangrijke factor. Detentie van de partner had niet alleen maar negatieve gevolgen voor het welzijn. Met name wanneer detentie samenging met meer rust in huis bleek er een positief effect te zijn op het ervaren welzijn.

3.2 Kinderen van gedetineerden:⁸

Internationale studies die gedaan zijn naar de gevolgen van gevangenisstraf voor het welzijn van kinderen voor gedetineerden tonen aan dat zij een zeer kwetsbare groep vormen. Ze kunnen een diversiteit aan problemen ontwikkelen zoals agressiviteit, gedragsproblemen, depressie, angst, slaapproblemen, eetproblemen, verminderde schoolprestaties en delinquent gedrag. Ook kunnen zij als gevolg van de detentie van hun ouder te maken krijgen met stigmatisering en pestgedrag van anderen.

Een veertigjaar durend Brits onderzoek waarvan de resultaten in 2005 werden gepubliceerd wees uit dat het hebben van een gedetineerde ouder tijdens de jeugd een sterke voorspeller is van antisociale persoonlijkheid en criminaliteit gedurende de verdere levensloop en een risicofactor vormde voor schooluitval, werkloosheid, psychische problemen (angst, depressie) en drugsmisbruik. Het effect van

⁶ Van t Hoff de Goede, *While you were locked up. An empirical study on the characteristics, social surroundings and wellbeing of partners of prisoners in the Netherlands* 2018

⁷ Het Prison Project is een grootschalige longitudinale dataverzameling in Nederland die de bedoelde en onbedoelde gevolgen van detentie voor gedetineerden, hun partners en hun kinderen onderzoekt. Zie voor meer informatie: prisonproject.nl

⁸ onderstaande informatie is gebaseerd op het volgende artikel: A.J.E. Dirkzwager, P. Nieuwbeerta & J.P.S. Fiselier (2009) 'Onbedoelde gevolgen van vreiheidsstraffen. Een literatuurstudie. *Tijdschrift voor Criminologie* 51 (1) 21-41

scheiding door ouderlijke detentie bleek volgens deze studie groter te zijn dan dat van andere oorzaken van scheiding zoals ziekte, overlijden of echtscheiding.⁹

Dit beeld werd bevestigd in een aantal Nederlandse studies: ook in ons land ervoerden kinderen van gedetineerde ouders problemen tijdens de detentie van hun vader, zoals crimineel of agressief gedrag, gepest worden, zich emotioneel terugtrekken, sociale problemen, schaamte, concentratieproblemen, verminderde schoolprestaties en eenzaamheid. Studies naar de mate waarin detentie verantwoordelijk is voor veranderingen in het welbevinden van kinderen van (ex-)gedetineerden ontbreken in ons land. Maar op basis van het internationale onderzoek valt een sterke relatie tussen deze twee verschijnselen te verwachten.

3.3 Ouders van gedetineerden

Nederlands onderzoek naar de rol en ervaringen van ouders van gedetineerde (meerderjarige) kinderen hebben we niet kunnen vinden, maar er is wel internationaal onderzoek beschikbaar. Een metasynthese van een tiental kwalitatieve studies uit Engeland, Schotland, de Verenigde Staten, Portugal en Australië concludeerde bijvoorbeeld dat ouders van gedetineerden kampen met diverse vormen van marginalisering rondom de detentie van hun kinderen.¹⁰ Deze marginalisering komt met name voort uit hun ouderschap op afstand, de zorgen over en zorg voor hun gedetineerde kind, verstoorde ouderschapsidentiteit en reacties vanuit de omgeving. Bij de ouders die deelnamen aan de gebruikte onderzoeken speelde een diversiteit aan aspecten waaronder het verlies van het gezelschap van hun kind, schuld en schaamte, hun rol en welzijn als ouder, hun identiteit en sociale acceptatie c.q. (gevreesde) veroordeling door anderen voor hun falen als ouder en financiële lasten van het steunen van hun kinderen en kleinkinderen en de kosten voor bezoek en andere vormen van contact. De auteur concludeert op basis van deze bevindingen dat het belangrijk lijkt om diensten en interventies te ontwikkelen die zich richten op de behoeften van deze ouders.¹¹

⁹ J. Murray, & D.P. Farrington(2005). Parental imprisonment: Effects on boys' antisocial behaviour and delinquency through the life course. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(12), 1269-1278.

¹⁰ K. Gueta (2018), The Experience of Prisoners Parents: A Meta-Synthesis of Qualitative Studies. *Family Process*, Vol. 57, No 3

¹¹ Concrete suggesties die Gueta daarvoor geeft zijn anonieme hulplijnen, online supportgroepen, therapeutisch aanbod, multigenerationele familie interventies en multifamilie groepen om steun te faciliteren, stigma te verminderen en rollen en relaties te verduidelijken. Ook bewustwording onder hulpverleners en andere professionals van de schuld en schaamte bij ouders van gedetineerden zou volgens Gueta kunnen helpen om het probleem van stigmatisering te Daarnaast adviseert de auteur om interventies te ontwikkelen die tegemoet komen aan de materiele noden van ouders zoals een tegemoetkoming in de reiskosten voor bezoek.

3.4 Middel of mensenrecht?

Diverse auteurs waarschuwen ervoor om familieleden niet te reduceren tot middel in het resocialisatiesucces van hun gedetineerden familielid.¹² Deze onderzoekers beamen dat sterke pro sociale familiebanden belangrijk zijn in het voorkomen van recidive en benadrukken dat veel families inderdaad lijden onder de consequenties van de detentie van een familielid en dat zij gebaat zouden kunnen zijn bij goede hulp. Ze pleiten er daarbij echter voor de steun aan deze familieleden te baseren op hun eigen mensenrechten en behoeften en niet op hun potentiële rol in het verlagen van recidiverisico's.

Codd wijst er onder andere op dat we, wanneer we deze mensen als middel positioneren in recidiveverlaging, een deel van de overheidsverantwoordelijkheid voor effectief (recidive verlagend) sanctiebeleid en -toepassing, afgeschoven dreigt te worden op deze familieleden. Terwijl we daarmee onszelf het zicht ontnemen op het belang van het herontwerpen van ineffectieve sancties omdat we de schade en nadelen aan de achterkant proberen op te lappen via de inzet van onder andere familieleden. Dit is niet alleen nadelig voor het bereiken van benodigde en mogelijke verbeteringen in sanctiebeleid en –uitvoering maar versterkt ook de al sterk gendergekleurde belasting van familieleden. Op basis van een diversiteit aan studies trekt onder andere Comfort de conclusie dat het namelijk in overgrote meerderheid vrouwelijke familieleden en vrienden zijn die de bezoeken, correspondentie, belletjes tijdens detentie en de zorgen tijdens resocialisatie voor hun rekening nemen (onafhankelijk van of de gedetineerde zelf mannelijk of vrouwelijk is).¹³

4. De praktijk

Tot zover de literatuur. Minstens zo belangrijk nog is volgens ons de praktijk waarin we ons het afgelopen jaar hebben kunnen verdiepen. Met name via de samenwerking met 'onze' 17 gezinnen. Maar ook door online mee te mogen kijken in de facebookgroep 'Achterblijvers na Detentie'.

4.1 Inzichten uit een online platform

De facebookgroep Achterblijvers na Detentie is opgericht door een ervaringsdeskundige omdat er nog geen andere platforms bestonden voor deze doelgroep en er weinig informatie beschikbaar is voor hen in hun rol als achterblijver. In deze privégroep wordt tamelijk vrijuit gesproken. Er worden dagelijks meerdere berichten geplaatst in de groep waarin vragen worden gesteld over bijvoorbeeld het recht op toeslagen tijdens detentie, wanneer hun familielid in detentie op verlof mag, hoe de fasering eruit ziet, waar ze zich op moeten voorbereiden als ze hun familielid bezoeken, of zij post kunnen sturen naar de

¹²

- M. Comfort (2003) *Home sweep: the social and cultural consequences of mass imprisonment for women with imprisoned partners* (PhD thesis)
- H. Codd (2007). Prisoners' families and resettlement: A critical analysis. *The Howard Journal of Crime and Justice*, 46 (3), 255-263
- C. Jardine (2017) 'Constructing and Maintaining Family in The Context of Imprisonment' *The British Journal of Criminology*

¹³ Comfort 2003, deze bevinding wordt overigens ondersteund door de Krachtig Thuis steekproef

gevangenis. Ook worden ervaringen gedeeld met betrekking tot de verschillende penitentiaire inrichtingen en hoe om te gaan met reacties vanuit de omgeving doordat hun naaste vast is komen te zitten.

De berichten die op dit platform worden gepost suggereren dat er onvoldoende toegankelijke informatie beschikbaar is vanuit de PI's over detentie en de relevante regelingen en regelgeving. Dit verslechtert de verbinding tussen de wereld binnen de bajes en de wereld erbuiten en voedt frustraties en zorgen. Soms komt het voor dat iemand een tijd niet gebeld wordt door hun familielid vanuit de gevangenis. Zij maken zich dan zorgen en vragen in de groep of iemand weet of er iets is gebeurd in de desbetreffende PI. Verder worden er ook veel frustraties geuit omdat de achterblijvers niet weten waar ze op mogen rekenen vanuit de gevangenis en geen grip kunnen krijgen op de situatie. Ook is het moeilijk voor hen omdat ze alleen zijn en soms met niemand in hun omgeving over de situatie waarin zij zitten, kunnen praten.

4.2 Inzichten uit de project casuïstiek

Veel van wat we op afstand zagen langskomen aan problemen in de FB groep zagen wij ook van dichtbij bevestigd in de casuïstiek van onze 17 thuisfronten. Maar naast de tamelijk praktische problematiek en uitdagingen op het gebied van communicatie en informatie die we herkenden uit de Facebook groep, speelden er in onze casuïstiek ook complexere vraagstukken. Hieronder delen wij een selectie van zes casussen uit het project Krachtig Thuis om een diepere inblik te geven in de diversiteit en aard van de uitdagingen, contexten en krachten waar thuisfronten tijdens en na de detentie van hun naaste mee te maken krijgen. De namen van betrokkenen zijn om privacyredenen gefingeerd. In bijlage I bieden we een compact overzicht van alle casussen.

Casus 1: Hoe Mirjam weer grip kreeg

Tijdens een toevallige ontmoeting raakt Mirjam in gesprek met Hugo, die vrijwilliger is bij Exodus. Mirjam is een vrouw van middelbare leeftijd met een kleine onderneming en eerst gaat het gesprek vooral over haar werkzaamheden. In de loop van het gesprek komt het vrijwilligerswerk van Hugo ter sprake en dat maakt voor Mirjam dat ze iets durft te delen over de zorgen die ze zich maakt over haar volwassen zoon. Die zit namelijk vast in een buitenlandse gevangenis en Mirjam is bang dat hij daar niet de psychische zorg krijgt die hij nodig heeft. Hugo luistert en geeft haar bij hun afscheid het telefoonnummer van Krachtig Thuis. “Voor als je wilt dat iemand nog eens met je mee kan denken”, zegt hij erbij. Een week later krijgt Doris, coördinator Krachtig Thuis, inderdaad een telefoontje van Mirjam. Ze deelt haar verhaal en haar zorgen opnieuw.

Die zorgen gaan zoals gezegd over het welzijn van haar zoon maar deze keer vertelt ze er ook bij dat ze zich ook zorgen maakt over haar eigen veiligheid. Omdat ze niet weet hoe het psychisch met haar zoon gaat en of en hoe ze hem straks goed genoeg kan ondersteunen als hij terugkomt. Hij heeft wel vaker verward bij mensen aan de deur gestaan en daarbij ook met geweld bedreigd. Ze heeft momenteel totaal geen inzicht in het verloop van het detentieproces en de termijn waarop ze haar zoon weer op de stoep kan verwachten.

Doris en Mirjam spreken de week erna af voor een kop koffie bij Mirjam thuis. Terloops wijst Mirjam op een stapeltje post naast hen op tafel: “Kijk, ik krijg ook steeds al die brieven voor hem. Van de zorgverzekering bijvoorbeeld. Ik betaal elke maand zijn premie, geld dat ik eigenlijk niet kan missen maar ik wil natuurlijk wel dat hij verzekerd blijft”. Doris zegt dat een van hun eerste stappen samen kan zijn om die premiebetalingen stop te zetten en het geld terug te vragen omdat die betalingen tijdens detentie niet nodig zijn. Die informatie is nieuw voor Mirjam en het voorstel van Doris geeft meteen al een beetje opluchting.

Doris vraagt ook aan Mirjam wat haar verder zou helpen in de situatie met haar zoon. Mirjam geeft aan dat ze veel meer rust zou voelen als ze beter op de hoogte zou zijn van hoe het met haar zoon gaat. Ze valt even stil en na wat nadenken vervolgt ze: “Ik zou zo graag iemand kennen met wie ik gewoon af en toe wat kan praten over deze situatie, zoals nu met jou maar dan met een bekende ofzo.” Doris zegt dat ze dat heel goed begrijpt en vraagt waar of bij wie Mirjam momenteel de meeste steun ervaart. “Mijn geloof is heel belangrijk voor me” vertelt Mirjam “maar in mijn kerk durf ik nu met niemand meer over de situatie van mijn zoon te praten. Ik schaam me dat het zo ver heeft moeten komen en ik heb het gevoel dat iedereen er iets van vindt en ook denkt dat het door mij komt, omdat ik hem niet hard genoeg heb aangepakt.” Doris luistert, stelt nog wat vragen en na nog een tweede kopje koffie spreken ze af dat Doris wat dingen gaat uitzoeken en dat ze over een week weer contact hebben.

In de week die volgt belt Doris met de zorgverzekeraar van de zoon, met haar collega's van het vrijwilligerswerk bij Exodus, en met de organisatie Epafra¹. Tijdens de volgende afspraak met Mirjam bellen ze samen de zorgverzekering en zorgen dat de premiebetaling wordt stopgezet en het reeds betaalde geld wordt teruggestort. Ook vertelt Doris Mirjam dat ze via het vrijwilligerswerk van Exodus een vrouw heeft gesproken, Yvonne, die graag af en toe wil langskomen en misschien een luisterend oor voor Mirjam kan zijn. Mirjam is wel benieuwd en stelt voor om de volgende keer met z'n drieën afspreken.

Vervolgens bespreken Mirjam en Doris nog de mogelijkheden en obstakels om haar zoon over te laten plaatsen naar een Nederlandse gevangenis. Doris maakt een lijstje met vragen en punten over dat onderwerp waarmee ze de komende week weer wat telefoontjes kan gaan plegen. Doris vertelt Mirjam ook over de organisatie Epafra en de mogelijkheid dat een van hun vrijwilligers met enige regelmaat een bezoek brengt aan haar zoon. Ze spreken af dat Mirjam daarover na gaat denken en dat ze elkaar over twee weken weer zien met Yvonne erbij.

In de tussentijd overlegt Doris opnieuw met Epafra, maar ook met Bureau Buitenland van de Reclassering, het ministerie van Buitenlandse Zaken en met de organisatie Lawyers Across Borders. Ze wint informatie in over de situatie in het land waar de zoon gedetineerd zit en over de voorwaarden en mogelijkheden voor een overplaatsing. Ook praat ze vrijwilliger Yvonne bij over de situatie van Mirjam. Tijdens het volgende bezoek blijkt gelukkig dat het klikt tussen Mirjam en Yvonne. Een bijzondere maar voor beiden heel prettige bijkomstigheid is dat ze hetzelfde geloof delen. Ze besluiten regelmatig met elkaar af te spreken.

Doris vertelt Mirjam ook wat ze heeft uitgevonden met betrekking tot het gevangenisstelsel in het land waar haar zoon vastzit en ze denken samen over de benodigde stappen om een overplaatsing naar Nederland dichterbij te brengen. Ze koppelt Mirjam daarvoor onder andere aan de organisatie Lawyers Across Borders. Daarnaast hebben ze het met elkaar over hoe de toekomst eruit zal zien, als Mirjams zoon weer vrijkomt. Wat is er dan voor nodig om ervoor te zorgen dat hij de juiste hulp krijgt en dat zij zich niet angstig hoeft te voelen.

Ze hebben het over de mogelijkheden om op tijd het wijkteam in te schakelen voor de benodigde hulp. In een volgend bezoek neemt Doris alle informatie en formulieren van het wijkteam mee zodat ze een aanvraag gereed kunnen maken. Samen vullen ze de benodigde formulieren in en nemen de informatie in de folders door zodat Mirjam goed op de hoogte is van de mogelijkheden. Ondertussen blijven Mirjam en Yvonne afspreken en Mirjam geeft bij Doris aan dat ze heel blij is met dit contact en Yvonne luisterend oor. Ook geeft ze aan dat ze veel meer grip ervaart op de situatie dan een aantal weken geleden. Ze spreken af dat Doris op de achtergrond betrokken blijft en dat Mirjam haar altijd kan bellen als er iets speelt of wanneer haar zoon vrij komt.

Via	Toevallige ontmoeting met een vrijwilliger
Hulpvraag	Zorg delen/luisterend oor, grip op en inzicht in de situatie vergroten, overplaatsingsmogelijkheden onderzoeken, voorbereiden op de periode na vrijlating
Acties	<ul style="list-style-type: none"> • Luisteren en meedenken; • Onnodige betalingen stopzetten en terugvorderen; • Koppelen aan vrijwilliger; • Verbinden aan relevante partijen (Epafras, LAB, BB, Wijkteam); • Voorbereiden hulpverlening vanuit wijkteam; • Verbindingslijnen vormen voor de langere termijn.
Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw ervaart meer grip en steun; • Betaalt niet langer onnodige premies; • Heeft beter zicht op de partijen die iets voor haar kunnen betekenen en de stappen die ervoor nodig zijn om deze vormen van steun te benutten; • Ook heeft ze een langere termijn ingang naar aandacht en expertise om een beroep op te doen wanneer zij dat nodig vindt.

Casus 2: Hoe Michael anders naar zijn vader leerde kijken

Carla, een jeugdwijkteammedewerker uit een Zuid-Hollandse gemeente komt bij Exodus met een vraag over een van haar deelnemers. Het gaat om een situatie waarin tiener Michael en zijn gedetineerde vader Jan en bezorgde moeder Ireen de hoofdrol spelen. Het wijkteam is al langer betrokken bij de jongen en zijn moeder. De moeder en de sociaal werker maken zich zorgen over de ontwikkeling van de zoon die erg tegen zijn vader opkijkt. Oók, en misschien zelfs nog wel meer, nu deze laatste in detentie zit.

Zijn moeder en de sociaal werker zijn bang dat het verkeerd met Michael afloopt, dat de jongen ook het criminele pad op zal gaan net als zijn vader. Ireen zoekt voortdurend naar manieren om haar zoon uit de invloed van vader weg te krijgen en probeert het contact tussen deze twee zoveel mogelijk te ontmoedigen. Het contact tussen haar en haar ex-man is minimaal en het liefst zou ze zien dat ook Michael zijn vader niet meer ziet. De jongen zelf vindt het echter heel belangrijk dat hij zijn vader kan blijven bezoeken en belt met zijn vader in de gevangenis.

Carla vraagt zich vanuit haar rol als jeugdwerker af of en hoe ze de vader kunnen betrekken bij een strategie om de toekomst van de jongen in goede banen te leiden. Omdat zij zelf geen ingangen heeft richting vader Jan in de PI, neemt ze contact op met Exodus. Exodusbegeleider Norah heeft in haar werk bij Exodus veel ervaring opgedaan met complexe familiedynamiek en successen geboekt in het doorbreken van negatieve patronen binnen gezinnen waarin criminaliteit een rol speelt of heeft gespeeld. Ze spreekt de situatie door met Carla en ze plannen een ontmoeting in met moeder Ireen.

In dit gesprek deelt Ireen haar zorgen over de invloed van haar ex op Michael. Norah leert kort daarna ook Michael kennen die aangeeft dat hij zijn vader wil blijven opzoeken, zelfs als zijn moeder het verbiedt. Norah legt vervolgens ook contact met Jan in de PI. In gesprek met haar wordt Jan zich steeds meer bewust van het feit dat hij momenteel geen goed voorbeeld biedt voor zijn zoon. Dit helpt hem om zich beter in te leven in de zorgen van zijn ex Ireen. Jan had tot voor kort nooit bewust stil gestaan bij de belevingswereld van Michael en de invloed die hij daar als vader op heeft gehad en heeft. Dat hij dit inzicht nu wel krijgt is belangrijk maar ook erg confronterend voor hem als vader.

Norah, Jan en Ireen komen onderling tot de conclusie dat de betekenis van geld een andere plek moeten krijgen bij Michael om te voorkomen dat de grote betekenis die hij hieraan verleent hem in de voetsporen van zijn vader drijft. Jan beseft dit en wil hierin graag een beter voorbeeld bieden richting zijn zoon maar weet niet hoe hij dit kan aanpakken. Norah en Jan hebben het hier samen over en dit biedt Jan handvatten om dingen anders te gaan doen. Daarnaast vormt Norah een communicatiebrug tussen Jan en Ireen en neemt ze deel aan een aantal bijeenkomsten van de jeugdbeschermingstafel rondom Michael.

De communicatie tussen beide ouders en tussen hen en de diverse bij Michael betrokken instanties verbetert hiermee aanzienlijk. Ireen durft bovendien meer ruimte te bieden voor contact tussen Michael en Jan, zonder haar eigen grenzen daarin op te offeren. Ireen staat toe dat Michael een keer per maand bij zijn vader op bezoek gaat en wekelijks met hem belt. Omdat het voor Ireen een brug te ver is om zelf ook naar de PI te gaan, brengt Norah Michael een keer per maand naar zijn vader.

Dit geeft Norah meteen de kans om ook in haar contact met Michael te investeren. Tijdens de autoritten spreken ze over zijn leven, de manier waarop hij naar zijn vader kijkt, wat hij zelf wil met zijn leven. Ook de afwegingen die hij daarin te maken heeft, komen ter sprake. De vertrouwensband en het zelfinzicht dat deze maandelijkse autorit oplevert, leiden in kleine stapjes tot meer ruimte in Michaels hoofd voor een ander perspectief en de mogelijkheid van andere keuzes in zijn leven.

De succesvolle samenwerking vergroot stapsgewijs ook het vertrouwen van Jan in de wereld van de hulpverlening. Dit leidt er na enige tijd zelfs toe dat hij open gaat staan voor begeleiding na detentie, op het gebied van zowel praktische zaken als zijn rol als vader. Omdat hiermee ook een doorverwijzing voor nazorg mogelijk wordt, versterkt dit de duurzaamheid van de opgebouwde inzichten bij vader en de samenwerking tussen beide ouders rondom de opvoeding van hun zoon. En daarmee wordt ook de lange termijn houdbaarheid versterkt van het houvast voor Jan en het toekomstperspectief van Michael.

Via	Medewerker van Sociaal wijkteam (die op creatieve wijze ook een deel van de kostendekking regelde, in aanvulling op uren Krachtig Thuis)
Hulpvraag	De jongen zelf wilde vooral het contact met zijn vader veiligstellen (dat door moeder verboden dreigde te worden). De moeder wilde dat de negatieve invloed van de vader op haar zoon zou stoppen. En de vader wilde het contact met zijn zoon behouden en verbeteren
Acties	<ul style="list-style-type: none"> • Maandelijks begeleid bezoek met zoon aan vader in PI, vooral tijdens de autoritten is er veel gewerkt aan zelfinzicht, inzicht in zijn rol als zoon van zijn ouders, en geïnvesteerd in de vertrouwensband en toekomstperspectief. • Goede afspraken tot stand brengen tussen beide ouders en zoon over omgang en voorwaarden van die omgang. • De bezoeken aan moeder waren vooral gericht op hoe zij meer in haar kracht kon komen om haar grenzen ten opzichte van ex-partner en zoon beter aan te geven en te bewaken. • Ook is doorverwijzing naar begeleiding voor vader na afloop van detentie in gang gezet.
Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Vader is zich bewust geworden van zijn negatieve invloed op de keuzes van zijn zoon en hij slaagde erin zijn gedrag daarin aan te passen. • Vader heeft ook het ideaalbeeld dat zijn zoon van hem had, weten bij te stellen. • Moeder heeft haar zorg en grenzen op tijd leren herkennen, uiten en aangeven zonder het contact tussen haar zoon en vader te verbieden. • De zoon werd zich meer bewust van zijn eigen perspectief en keuzevrijheid. • De bereidheid die bij vader is ontstaan om na detentie begeleiding te accepteren, is een ander mooi resultaat.

Casus 3: Hoe Caroline's kinderen de band met hun vader behielden

Tijdens een bijpraat momentje met een van haar oud-deelnemers kreeg begeleider Marjo van hem het verzoek eens langs te gaan bij de moeder van zijn neef Karel. Die zat nu enige maanden vast. In de PI had Karel aangegeven dat er niks aan de hand was en dat hij straks na vrijlating niets nodig had qua nazorg. Maar zijn neef dacht daar duidelijk anders over. Marjo ging daarom langs bij Sylvia, de tante van haar oud-client en tevens de moeder van Karel. Omdat Sylvia in het nazorg traject van haar neef een belangrijke rol had gespeeld, kenden Marjo en Sylvia elkaar al. Sylvia was blij dat Marjo het signaal over haar zoon serieus nam en stelde haar voor aan Caroline, de partner van Karel en de moeder van hun twee jonge kinderen.

Samen met Marjo effende Caroline in de daaropvolgende weken een aantal belangrijk bureaucratische hobbels zodat Karel zich na detentie zou kunnen inschrijven bij Caroline. Marjo hielp Caroline om gebruik te maken van haar recht op een aanvullende bijstandsuitkering en trof voorbereidingen zodat de schuldenproblematiek van Karel straks niet de rest van het gezin in de problemen zou brengen. Tijdens de voorbereidingen op Karels thuiskomst werd het Marjo al snel duidelijk dat er naast detentie van vader nog wel meer problemen speelden in het gezin. Zowel Caroline als Karel hadden een licht verstandelijke beperking. Dit maakte het voor hen niet alleen lastiger om zich te redden in de samenleving maar droeg ook bij aan hun onderlinge conflicten en de opvoedproblemen die ze ervoeren.

Op het moment dat Marjo en Caroline met elkaar kennismaakten liep er een onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming om te komen tot passende maatregelen voor een veiliger opvoedingsklimaat. Dit onderzoek dreigde plaats te vinden zonder de input van vader omdat hij vastzat. Marjo nam contact op met de casemanager in de PI om ervoor te zorgen dat het interview met vader daar toch kon plaatsvinden. Dit maakte de rol van beide ouders in de problematiek evenwichtiger en inzichtelijker, evenals de gezamenlijke krachtbronnen die bij zouden kunnen dragen aan een oplossing. Het onderzoek van de RvdK leidde tot een OTS (ondertoezichtstelling).

Karel kwam intussen vrij en trok zoals gepland in bij Caroline en zijn kinderen. In afwachting van de komst van een verplichte gezinsvoogd probeerde Marjo de samenwerking tussen de diverse bij het gezin betrokken instanties vlot te trekken. Een forensische behandelinstelling, een VG-zorginstelling, een verslavingszorginstelling: overal stond het gezin in het dossier maar nergens kwam de hulpverlening echt op gang omdat beide ouders afspraken met hulpverleners niet nakwamen en zich zoveel mogelijk onzichtbaar maakten. Daarbij speelde ook dat door de verschillende specialisaties, de rollen van de hulpverleners voor hen onduidelijk waren. Marjo besloot in overleg met Karel, Caroline en de betrokken oma's om alle partijen en henzelf bij elkaar te brengen om zaken beter op elkaar af te stemmen. Dit was een nuttige voorbereiding voor de komst van de gezinsvoogd die naderhand de regie van Marjo kon overnemen.

Intussen zorgde Marjo er ook voor dat Karel en Caroline bij dezelfde bewindvoerder terecht kwamen en werkten ze samen aan structuur en overzicht in de uitgaven en een kostenbesparende manier om boodschappen te doen. De moeder van Caroline probeerde het gezin zoveel mogelijk te steunen maar voelde te weinig ruimte wegens financiële problemen. Voor haar regelde Marjo een expert vrijwilliger die haar kon helpen deze op te lossen.

De conflicten tussen Karel en Caroline namen helaas niet af. Uiteindelijk kwamen ze, samen met Marjo en andere betrokkenen tot de conclusie dat het beter zou zijn om uit elkaar te gaan. Dit scheidingsproces probeerde Marjo zo goed mogelijk te begeleiden. Karel viel terug in verslaving en toonde veel stress. Helaas pleegde hij opnieuw een delict waardoor hij weer vast kwam te zitten.

Marjo zorgde ervoor dat de gezinsvoogd met de kinderen langs kon gaan in de PI. Ze ging zelf ook mee op bezoek wanneer dat nodig was en zorgde ervoor dat Karels rol als vader, ondanks het conflictueuze scheidingsproces dat op de achtergrond speelde, veiliggesteld werd. Dit was erg belangrijk voor hem maar ook voor zijn kinderen, die erg dol waren op hun vader en het contact met hem zeer waardeerden. De kinderen vormden voor Karel ook een motivatiebron om zich na zijn tweede detentie eindelijk te laten opnemen in een LVB-behandelkliniek en zijn verslaving aan te pakken. Inmiddels heeft hij deze behandeling afgerond en staat hij op de wachtlijst voor begeleid wonen.

Via	Familielid dat eerder zelf begeleiding had ontvangen bij zijn resocialisatie.
Hulpvraag	Van de partner: mogelijkheid om partner straks bij haar te laten intrekken, beter leren omgaan met elkaar, meer grip op financiën, veiliger klimaat voor de kinderen.
Acties	<ul style="list-style-type: none"> • Praktische voorbereidingen terugkeer partner/vader. • Verbindingen leggen en tijdelijke regie tussen diverse betrokken instanties en familieleden. • Begeleiding bij het voorkomen en oplossen van conflicten onderling en het vooropstellen van hun verantwoordelijkheid als ouders. • Ondersteuning bij onvermijdelijke scheiding en daarbij veiligstellen van vaderrol. • Motiveren tot behandeling om vaderrol te kunnen behouden.
Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwonen voorbereid en tot stand gekomen (en helaas ook weer beëindigd wegens te veel conflicten). • Vaderrol is behouden in conflictueus scheidingsproces • Hulpverleningsproces voor niet-gedetineerde partner is eindelijk goed op gang gekomen • Bewindvoering loopt goed voor beide partners • Aansluitend op tweede detentie heeft gedetineerde gemotiveerd gekozen voor behandeling in een kliniek speciaal voor LVB, verslaving en aansluitende begeleide woonvorm

Casus 4: Hoe Rebecca weer hoop kreeg

Peter zoekt vanuit detentie contact met Exodus omdat hij zich zorgen maakt om zijn ex-vrouw en hun twee dochters. Vanwege het delict dat hij heeft gepleegd, heeft hij hen in een moeilijke situatie gebracht, ze zijn namelijk hun huis verloren. Daarbij komt dat Rebecca ziek is en daardoor persoonlijke verzorging, vervoer op maat en huishoudelijke hulp krijgt via de gemeente. Doordat Rebecca nu met haar dochters bij haar moeder woont, heeft Rebecca geen recht meer op deze voorzieningen. Daarom heeft Rebecca veel stress, ze slaapt en eet slecht. Hierdoor herstelt ze niet goed genoeg voor de operaties en behandelingen die zouden volgen. Er komen meer lasten op de schouders van oma en dochters te liggen omdat zij de verzorging van Rebecca op zich moeten nemen. Dit geeft hen veel stress en daarnaast kampen zij met een trauma doordat zij erbij waren toen hun voormalige huis werd binnengevallen door de politie en hun vader werd gearresteerd. Zij stoppen met hun studie en werk. Eén van Rebecca's dochters trekt bij een ander familielid in omdat het huis van oma niet groot genoeg is. Rebecca heeft maar één doel en dat is een huis zodat zij weer kan samenleven met haar dochters en kan werken aan haar herstel.

Rebecca heeft hulp nodig. Ze neemt contact op met de gemeente, het daklozencentrum, de woningbouw en de reclassering. Wie kan haar helpen aan een woning? Ze wordt geadviseerd om urgentie aan te vragen en dit doet ze op eigen houtje. Daarnaast loopt ze tegen allerlei andere problemen aan. Ze staat niet ingeschreven en is daarom niet verzekerd. Haar inkomen komt daardoor in gevaar. De kosten voor de opslagboxen waarin haar inboedel staat opgeslagen drukken enorm op haar inkomen. Daardoor kan ze de rekeningen voor de medische kosten niet meer betalen. Voor het eerst in haar leven begint ze schulden te krijgen. Ondertussen blijft haar ex-man vanuit detentie zoeken naar hulp en komt uit bij het Krachtig Thuis project. Begeleider Sophie neemt telefonisch contact op met Rebecca en hoort haar verhaal aan. Samen denken ze na over hoe het project behulpzaam kan zijn bij het oplossen van Rebecca's problemen.

Kort daarna krijgt Rebecca te horen dat de urgentieaanvraag die ze had ingediend is afgewezen. Dit komt binnen als een klap omdat zij juist door allerlei instanties erop was gewezen om urgentie aan te vragen. Sophie merkt dat Rebecca erdoorheen zit en dat ze niet meer weet wat de volgende stappen nog kunnen zijn om aan hulp en een woning te komen. Sophie gaat op onderzoek uit en staat Rebecca bij in de stappen die ze nog kunnen ondernemen om haar situatie te verbeteren.

Sophie wil ervoor zorgen dat er structurele hulp komt voor Rebecca zodat zij ondersteuning krijgt van een andere organisatie als de begeleidingsuren binnen het project op zijn. Rebecca heeft veel pijnklachten en is oververmoeid. Ze heeft iemand nodig die haar kan bijstaan door brieven voor haar te schrijven en telefoontjes te plegen. Sophie dient een klacht in bij de gemeente en de ombudsman. Verder schrijft ze een bezwaar tegen de afwijzing van de urgentie. Ze schrijft fondsen aan zodat er weer wat ruimte komt in het budget van Rebecca. Ook vraagt Sophie een voedselpakket aan. Rebecca kan zich hierdoor meer focussen op haar herstel en krijgt ook meer hoop doordat

Sophie doet wat ze belooft en Rebecca's situatie hierdoor verbetert. Zo laat de gemeente in reactie op de klacht die was ingediend weten dat er via de WMO individuele begeleiding van een zorgorganisatie ingezet gaat worden. Sophie blijft betrokken bij Rebecca totdat de warme overdracht naar deze andere organisatie kan plaatsvinden. Hier gaat wat tijd overheen en ook is het wachten op een reactie van de bezwaarcommissie waar haar urgentieaanvraag inmiddels is komen te liggen. Op een gegeven moment vraagt de bezwaarcommissie of Rebecca nog een extra schriftelijke reactie wil geven op haar bezwaar. Aangezien Rob, de begeleider van de andere zorgorganisatie op dat moment ook in beeld is trekken Rebecca, Rob en Sophie hier samen in op. Ze stellen samen de schriftelijke reactie op zodat Rob ook gelijk op de hoogte is van hetgeen zich de afgelopen tijd heeft afgespeeld. Daarbij maken ze een afspraak voor een warme overdracht. De afgelopen maanden worden doorgesproken zodat Rob weet waar zij aan hebben gewerkt en wat voor samenwerking Rebecca fijn vindt vanwege haar gezondheid.

Via	Gedetineerde man belt naar Exodus Noord-Holland voor hulp aan zijn ex-vrouw en twee dochters.
-----	---

Hulpvraag	Helpen bij het vinden van andere huisvesting en het begrijpen van de organisatiestructuur binnen de gemeente.
Acties	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgen voor structurele individuele begeleiding via de gemeente voor mevrouw; • Mevrouw helpen met het vinden van huisvesting/bijstaan in de urgentieaanvraag; • Praktische zaken oppakken zoals: inschrijfadres en zorgverzekering; • Het perspectiefpotje van Krachtig Thuis gebruiken en andere fondsen aanvragen.
Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Door zaken uit handen te nemen werd mevrouw ontlast en kon zij zich meer focussen op haar gezondheid; • Middels de bezwaren en klachten die werden ingediend bij de gemeente, voelde mevrouw zich meer gehoord en dit gaf haar meer kracht om het niet op te geven; • Zij kreeg meer kennis over hoe de gemeente georganiseerd is; • De mogelijkheid tot huisvesting via urgentie staat nog open doordat haar bezwaar nog behandeld wordt; • Via de WMO is een zorgorganisatie aan mevrouw gekoppeld die haar structurele begeleiding biedt; • Meer ruimte in de financiën gecreëerd door geldbedragen toegekend te hebben gekregen van fondsen en door een voedselpakket aan te vragen.

Casus 5: Hoe (en waarom) Ria en Koos hun zoon lieten opsluiten

Begeleider Manon had tijdens het nazorgtraject van haar deelnemer Rien goed contact gekregen met zijn ouders. Dit waren eenvoudige en hartelijke mensen die erg betrokken waren bij het leven van hun zoon en kleinkinderen. Wegens zijn verslavingsproblematiek maakt Rien regelmatig misbruik van de betrokkenheid van zijn ouders. Zij waren zich daar wel enigszins van bewust maar het remde hen niet in hun betrokkenheid. Ria spaarde voor de vakanties en voor de (klein)kinderen en bewaarde wat mooie spulletjes voor haar kleinkinderen voor later. Ze verstopte het geld en de spullen achter in de linnenkast maar op een dag bleek alles verdwenen. De verdenking viel al snel op Rien omdat hij een sleutel had en de verstoppelkende. In een gesprek met Manon bekende Rien inderdaad dat hij de dader was. Zijn verslaving begon zijn leven steeds meer te beheersen, nu dus zodanig dat hij zelfs van zijn ouders begon te stelen. Hij voelde zich er erg schuldig over en zag zelf ook wel in dat er iets moest gebeuren maar wat?

Manon overlegde met het Zorg- en Veiligheidshuis over de mogelijkheid om er een strafzaak van te maken zodat toezicht en goede forensische verslavingszorg binnen handbereik zouden komen. Hiervoor was het echter wel nodig dat Riens ouders aangifte zouden doen en dit was voor hen natuurlijk een moeilijke stap. Manon vertelde Rien over het plan waarvan hij de noodzaak inmiddels wel in zag. Hij vond ook dat hij een straf verdiende en wilde aan zijn ouders laten zien dat hij boete zou doen en zijn leven wilde veranderen.

Manon overlegde uitvoerig met zijn ouders om hen ervan te overtuigen dat Rien spijt had en zijn leven wilde veranderen maar dat een aangifte daar juist bij nodig was. Dat deze moeilijke stap uiteindelijk het beste zou zijn voor hun zoon als henzelf. Toen ze zover waren ging ze met Ria en Koos mee naar het politiebureau om hen bij staan tijdens het aangifteproces. Ook zocht ze contact met de Officier van Justitie om ervoor te zorgen dat Rien na zijn gevangenisstraf de verslavingszorg zou krijgen die hij nodig had. Met Ria ging ze vervolgens langs bij de pandjeshuizen in de stad om de waardevolle spullen die Rien daar verpatst had, terug te halen.

Manon heeft nog steeds contact met Rien en zijn moeder stuurt haar nog regelmatig een appje. Het is een geruststellende gedachte dat de lijnen hiermee kort zijn en dat, als er in de toekomst weer iets nodig mocht zijn, ze elkaar weten te vinden. Ria zelf heeft aangegeven dat ze uiteindelijk heel blij is dat ze de moed had om toch aangifte te doen omdat hiermee nieuwe perspectieven voor Rien werden geopend en omdat het Rien de kans gaf boete te doen en zijn leven te beteren. De band tussen haar en haar zoon had natuurlijk een flinke klap gekregen door zijn diefstal maar door de begeleiding in het proces erna is deze band niet kapotgegaan maar juist herstellende.

Via	De dader van het delict.
Hulpvraag	Grenzen beter aangeven en aangifte doen tegen zoon. Passende zorg verkrijgen voor volwassen zoon.
Acties	<ul style="list-style-type: none"> • Afstemming in de keten om aangifte te laten leiden tot het juiste zorgaanbod (forensische verslavingszorg); • Coaching van de ouders om de aangifte in gang te zetten en hen het belang ervan voor de vervolgstappen duidelijk te maken; • Communicatie richting dader om de vervolgstappen en het waarom daarvan duidelijk te maken en af te stemmen op zijn motivatie en mogelijkheden; • Terughalen van gestolen goederen.
Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Rien heeft na zijn detentie toegang gekregen tot de juiste zorg (opname in een verslavingskliniek met aansluitend begeleid wonen); • Zijn familieleden hebben beter zicht op mogelijkheden en beperkingen van Rien waardoor de relatie met hen herstellend is; • Ouders voelen zich gesteund en hebben een hulplijn als het weer mis dreigt te gaan met hun zoon.

Casus 6. Hoe Johanna weer rust kreeg

Sabrina, een medewerker van Exodus, kijkt regelmatig op de pagina Achterblijvers na Detentie. Ze ziet een oproep staan van Johanna die schrijft dat haar partner de volgende dag jarig is maar dat zij hem zelf niet kan bezoeken. Dit vanwege haar gezondheidsklachten en omdat ze niet over voldoende financiële middelen beschikt om te reizen. Verder hebben zij nog weinig vrienden over schrijft ze. Ze vraagt in deze oproep of mensen een verjaardagskaart naar haar partner, Erik, willen sturen. Sabrina stuurt een kaartje namens Exodus en neemt ook contact op met de desbetreffende PI.

Ze vraagt of Erik het fijn zou vinden om gekoppeld te worden aan een vrijwilliger die op bezoek kan komen. Erik stemt in en daarbij ontstaat ook het idee om een maatje aan Johanna te koppelen die haar naar de PI kan rijden zodat ze Erik toch kan bezoeken. Ook wordt het Krachtig Thuis project hierbij betrokken om te kijken of Johanna naast een luisterend oor van een vrijwilliger ook nog andere hulp kan gebruiken. Inmiddels is vrijwilliger Lisette gevonden die Johanna eens in de zoveel tijd naar de PI wil rijden. Samen maken Dorien, begeleider bij Exodus, en Lisette een afspraak om Johanna thuis op te zoeken.

Dorien en Lisette reizen samen naar de afspraak en hebben het tijdens de rit over het Krachtig Thuis project en over de rol van Lisette als vrijwilliger. Eenmaal gearriveerd bij Johanna krijgen zij wat te drinken aangeboden en luisteren ze naar wat Johanna en Erik hebben meegemaakt. Doordat Erik vast is komen te zitten, zijn ze veel vrienden kwijtgeraakt en daarbij zit Johanna in een rouwverwerkingsproces. Veel spullen in het huis maken het voor haar lastig om door het rouwverwerkingsproces heen te komen vanwege de herinneringen die sommige meubels hebben. Het is duidelijk dat ze haar partner enorm mist. Ze heeft het gevoel er alleen voor te staan, zeker omdat ze niemand heeft om mee te praten maar ook omdat Erik financiële zaken voor haar regelde. Ze krijgt wel ondersteuning van het wijkteam en van een budgetbeheerder maar deze contacten lopen niet goed. Verder maakt ze zich zorgen omdat Erik volgend jaar mag faseren maar ze weet niet waar hij dan kan verblijven. Zij woonden namelijk niet samen voor zijn detentie.

Dorien besluit dat ze het bij dit gesprek houden vandaag. Lisette en Johanna maken nog afspraken over hoe zij contact zullen onderhouden en Johanna geeft aan dat ze ontzettend opgelucht is. Het voelt voor haar alsof ze nu een team om zich heen heeft staan met een professional en vrijwilliger van Exodus. Ze heeft nu ingangen om Erik beter te kunnen bereiken en ze hoopt dat er ook een plan voor Erik opgesteld kan worden voor na detentie.

Na de kennismaking legt Dorien contact met de casemanager van Erik. Dorien geeft hierbij aan dat zij de partner van Erik ondersteunt en vraagt of Erik in aanmerking zou komen voor een begeleid wonen traject bij Exodus. Een collega van Dorien en de casemanager zullen dit samen verder oppakken. Dan richt Dorien zich op het wijkteam waar Johanna financiële ondersteuning van krijgt. Johanna gaf namelijk in hun gesprek aan dat de persoon die haar helpt vanuit het wijkteam slecht bereikbaar is. Ze heeft meerdere keren contact met het wijkteam opgenomen om aan te geven dat ze hulp nodig heeft bij verschillende rekeningen. Het lukt haar niet om ervoor te zorgen dat iemand langskomt om haar bij de rekeningen te helpen. Daarom neemt Dorien contact op met het wijkteam en probeert te achterhalen wat hier de reden van is. Na intern overleg van het wijkteam krijgt Dorien te horen dat Johanna een andere contactpersoon krijgt toegewezen. Dorien en het wijkteam spreken af dat zij over twee weken weer evalueren of Johanna nu wel tevreden is met de hulp die zij krijgt.

Ondertussen loopt Johanna ook rond met andere vragen over de detentie van Erik. Er is een wijziging doorgevoerd in de datum vanaf wanneer Erik met verlof mag. Zij en Erik begrijpen het niet. Vooral Johanna had zich vastgeklampt aan de eerdere datum omdat ze Erik nog steeds erg mist en nodig heeft bij haar rouwverwerking. Dorien stuurt een mailtje naar de casemanager van Erik en vraagt om uitleg over deze wijziging zodat ze het onbegrip weg kan nemen bij Johanna. De casemanager verklaart hoe deze datum tot stand is gekomen en een en ander wordt duidelijker voor Johanna. Verder heeft Erik ook brieven van schuldeisers ontvangen in de PI en naar Johanna doorgestuurd maar ze weet niet wat ze ermee aan moet. Dorien bekijkt de brieven en stelt voor om Eriks detentieverklaring naar de schuldeisers op te sturen. Dorien neemt enveloppen met postzegels mee en samen sturen ze de detentieverklaringen op.

<p>Johanna merkt dat het contact goed loopt met het wijkteam. De aanvraag voor het begeleid wonen traject voor Erik is ook in gang gezet. Ze vindt het vooral heel prettig dat haar vragen over Eriks detentie zijn weggenomen doordat ze via Dorien een kort lijntje heeft met de casemanager. Het contact tussen Dorien en Johanna komt op een lager pitje te staan omdat het met Johanna beter gaat. Dorien heeft nog verschillende fondsen aangeschreven voor Johanna zodat zij wat aanpassingen kan doen in haar woning. Dit zorgt ervoor dat Johanna veel meer tot rust kan komen thuis omdat er minder herinneringen aan vroeger worden opgeroepen. Lisette en Johanna houden contact zodat Johanna haar hart kan blijven luchten en dankzij Lisette kan Johanna haar hart ook tijdens het bezoek luchten bij Erik.</p>	
Via	Een oproep op de pagina Achterblijvers na Detentie.
Hulpvraag	Een luisterend oor, vervoer naar de PI en waar komt partner te wonen na detentie.
Acties	<ul style="list-style-type: none"> • Contact gelegd met de casemanager om partner aan te melden voor begeleid wonen bij Exodus; • Een maatje aan mevrouw gekoppeld die een luisterend oor biedt en haar daarnaast naar de PI rijdt zodat zij haar partner kan bezoeken; • Contact gelegd met het wijkteam om aan te geven dat de financiële begeleiding niet goed verloopt; • Fondsen aangeschreven om geld aan te vragen zodat mevrouw haar woning aan kan passen; • Contact gelegd met de casemanager om vragen over detentie te verhelderen.
Resultaat	<ul style="list-style-type: none"> • Partner is aangemeld voor een begeleid wonen wat zorg wegneemt over huisvesting na detentie. • Gezelschap van vrijwilliger voor de partner en vervoer van en naar PI. • Vlottrekken van hulp uit het wijkteam waardoor financiële hulp weer ging lopen. • Het rouwproces is vergemakkelijkt doordat mevrouw zich meer op haar gemak voelde thuis doordat zij met behulp van de fondsen, spullen kon vervangen. • Het lijntje met de casemanager via KT bracht rust doordat de binnenwereld van de bajes minder ongreepbaar werd en vragen beantwoord werden.

5. Conclusies

Nu we de bevindingen uit de literatuur en de praktijk achter elkaar hebben gezet, zien we dat beide bronnen van informatie elkaar bevestigen wat betreft het soort problemen waar thuisfronten mee te maken krijgen tijdens en na detentie van een familielid. Ten opzichte van het wetenschappelijk onderzoek hadden wij binnen het project Krachtig Thuis natuurlijk het voordeel dat we ook echt dingen konden doen met en voor familieleden en zo konden uitvinden welke mogelijkheden voor ondersteuning er waren en werkten. Wat zij precies nodig hadden liep uiteen van simpele informatieverstrekking en het helpen verbinden tussen de wereld binnen de bajes en de wereld daarbuiten, tot vrij complexe systemische begeleiding om verstoorde gezinsrelaties te herstellen (of in ieder geval te kalmeren). Deze diversiteit in hulpvragen, contexten en krachtbronnen vraagt om maatwerk.

Soms bleek het al voldoende als we in de rol van onafhankelijk professioneel aanspreekpunt beschikbaar waren om gerust te stellen en de wereld van de gevangenis uit te leggen en deze beter te verbinden aan de buitenwereld en werkelijkheid van het thuisfront. Wat ook vaak een groot verschil maakte, was wanneer we een verbindende rol konden oppakken om de betrokkenheid van reeds in beeld zijnde hulppartijen in de buitenwereld te stroomlijnen en deze hulppartijen meer inzicht en ingangen te geven

in de wereld van detentie. De kwantiteit van de benodigde inzet van een hulpverlener viel in die gevallen mee.

Wat we ook veel tegenkwamen was verwarring en onduidelijkheid over niet direct detentie-gerelateerde bureaucratie waardoor financiële problemen groeiden en de stress toenam. De complexiteit van de manier waarop we de beschikbare hulpverlenende systemen hebben georganiseerd in Nederland, droeg veel bij aan de ervaren stress. Er is in theorie van alles aan hulp beschikbaar maar het is voor veel mensen niet duidelijk wat er is en hoe ze daar een beroep op kunnen doen. Dit in combinatie met de stress en onduidelijkheid over de detentiesituatie van een naaste maakte oplossingsgericht en lange termijn denken voor deze mensen moeilijk. Soms waren de bureaucratische uitdagingen voor hen gegroeid door de detentie van hun familielid omdat deze voorheen had geholpen bij dit soort zaken. Even vaak waren de problemen voorheen al aanwezig, en/of hadden deze zelfs bijgedragen aan het ontstaan van het delict door de naaste, maar werden die nu pas zichtbaar doordat een patroon van zorgmijding doorbroken werd.

Naast de meer praktische casussen waren er ook thuisfronten die een intensievere en langduriger systemische benadering nodig hadden om er bijvoorbeeld voor te zorgen dat minderjarige kinderen toegang tot hun vader konden behouden, dat ouders door grenzen aan te geven de juiste zorg voor hun volwassen zoon konden helpen regelen, of dat partners de stap durfden te maken om uit elkaar te gaan omdat het samen echt niet meer ging. Ook in die gevallen was het belangrijk om te verbinden en stroomlijnen tussen andere betrokken organisaties zoals gemeentelijke jeugdteams, justitie en de raad voor de kindbescherming.

Niet alleen de verschillen in de hulpvragen van thuisfronten en de wegen naar oplossingen zijn groot, ook tussen gemeenten en de manier waarop zij aankijken tegen problematiek van achterblijvers blijkt een grote diversiteit te bestaan. In sommige gemeenten liepen we nauwelijks tegen de verwachte financiële en beleidsschotten aan omdat gemeentelijke stakeholders daar de relevantie van steun aan deze doelgroep al direct inzagen en we de juiste contacten hadden. In andere gemeenten moesten we nog helemaal bij nul beginnen met het uitleggen van de logica van het Krachtig Thuis project en waren we geheel afhankelijk van de projectfinanciering om überhaupt iets te kunnen doen voor een daar woonachtig thuisfront.

Door te doen en te durven hebben we in deze pilot al veel bereikt en ook al financieringskaders kunnen ontsluiten die op langere termijn in te zetten zijn voor de ondersteuning van thuisfronten. De inzichten en ervaringen die we hebben opgedaan delen we met relevante stakeholders. Voor de lange termijn is structurele financiering van de benodigde hulpverlening uiteraard een voorwaarde. Het definitieve antwoord op waar de (gedeelde) verantwoordelijkheid voor en de financiering van de benodigde hulp aan thuisfronten van gedetineerden hoort te liggen, hebben we helaas nog niet gevonden. We hopen dat deze pilot voeding zal zijn voor het aanwakkeren van de dialoog en het denkproces hierover bij de partijen die daar uiteindelijk besluiten in kunnen nemen.

5.1 Blik vooruit:

Op basis van de ervaringen uit dit project en de gesprekken die we naar aanleiding daarvan gevoerd hebben met onder andere gemeentelijke contactpersonen, denken we een deel van de succesvolle elementen uit het project Krachtig Thuis in een aanzienlijk aantal gemeenten te kunnen continueren en opschalen via structurele financieringsvormen zoals de WMO. Dit geldt niet alleen voor de regio Zuid-Holland waar dit pilotproject is uitgevoerd, maar ook voor bijvoorbeeld de regio Midden-Nederland en

Zuid-Nederland waar waarschijnlijk vergelijkbare vormen mogelijk zijn. Maar niet alle problematiek van thuisfronten past logischerwijs binnen gemeentelijke financiering zoals bijvoorbeeld de WMO (een financieringskader dat bovendien in veel gemeentes al sterk onder druk staat doordat er zoveel beroep op wordt gedaan). Zeker niet waar het uitdagingen betreft die voornamelijk veroorzaakt worden door gebrekkige informatieverstrekking en communicatielijnen vanuit en naar de PI's, kosten en frustraties die samenhangen met contact- en bezoek(on)mogelijkheden tussen thuisfront en gedetineerde en andere vormen van detentie-gerelateerde stress bij het thuisfront.

Graag willen we in een volgende fase intensiever samenwerken met DJI, 1 of 2 Penitentiaire Inrichtingen en een beperkt aantal grotere gemeenten om daar het Krachtig Thuis aanbod op grotere schaal goed en duurzaam onder de aandacht te brengen en op de juiste manier te verweven met het (potentiele dan wel bestaande) aanbod van andere spelers. Op die manier kunnen we in de betrokken gemeenten de passende vormen identificeren die nodig zijn om de afstand tussen de wereld binnen en buiten de bajes te verkleinen. Onder andere door deze kloof voor andere zorginstellingen (die niet gewend zijn om in de PI te komen en met de medewerkers daar te communiceren) te helpen overbruggen. Een dergelijk proces biedt ook meer mogelijkheden om met betrokken gemeentes in kaart te brengen waar bestaande gemeentelijk financieringskaders volstaan, waar dit niet het geval is en welke oplossingen we daarvoor kunnen ontwerpen.

6. Dankwoord

Dit brengt ons tot een (hopelijk tijdelijk) eindpunt van het project Krachtig Thuis. Graag maken we van de gelegenheid gebruik om alle betrokkenen te bedanken die dit project mogelijk hebben gemaakt:

- De families uit het project voor het delen van hun zorgen en problemen maar ook van hun krachten en inzichten en het samen zoeken naar nieuwe perspectieven en oplossingen
- De vrijwilligers en begeleiders van Exodus die betrokken waren bij de begeleiding en zorgden voor een goede overdracht van hun ervaringen en inzichten naar het projectteam
- Casemanagers, trainers, geestelijk verzorgers, RIC-medewerkers en leidinggevenden van PI Rotterdam (Krimpen, Schie, Hoogvliet), PI Dordrecht, PI Alphen aan den Rijn die in verschillende vormen met ons meegedacht hebben en ons geholpen hebben om het Krachtig Thuis aanbod onder de aandacht te brengen van gedetineerden (via casemanagers, trainers, geestelijk verzorgers en RIC-medewerkers).
- De mensen van partnerorganisaties in het veld die samen met ons optrokken om buiten de gebaande paden mensen te helpen waaronder diverse gemeentelijke instanties (met name wijkteams en afdelingen D&R) en het Veiligheidshuis Hollands-Midden.
- De mensen van Expertisecentrum KIND, Epafra, Gevangenzorg, Stichting ROS (Rotterdams Ongedocumenteerden Steunpunt) en Bureau Buitenland die hun kennis en ervaring met ons deelden
- De directeur en teamleiders van Exodus Zuid-Holland die het benodigde vertrouwen en ruimte gaven en altijd klaar stonden met advies en contacten wanneer nodig
- De mensen van Koers&Kansen die niet alleen een mooi en breed innovatieprogramma optuigden en draaiend houden maar ook ons relatief kleine project daarbinnen een kans gaven en inhoudelijk en financieel ondersteunden
- De mensen van KNR/PIN voor hun flexibiliteit, de financiële ondersteuning en het vertrouwen dat die ondersteuning ook deze keer weer een waardevol project zou opleveren.